

Доброго дня! Тема уроку. Словосполучення з прийменником - по

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:

moshev2020@icloud.com

Теоретична частина

1. Перегляньте. Вживання прийменників "по" і "за"?

<https://www.youtube.com/watch?v=1jASVPXjgcU>

2. Робота з підручником

- ✓ Дослідити, з якими самостійними частинами мови можуть уживатися прийменники. З'ясувати, чому ця службова частина мови має саме таку назву.
- ✓ Указати на відмінки самостійних частин мови, які вживаються з прийменниками.

3. Опрацювання схеми

- ✓ Розглянути схему. Визначити, які ознаки властиві прийменнику.

- ✓ За допомогою схеми сформулювати визначення прийменника як службової частини мови. Зіставити свої висновки з теоретичним матеріалом підручника.

4. Смислові відношення:

- просторові (місце або напрям дії) — йти до школи, прибирати на подвір'ї;

- часові — після уроків, днів за п'ять;
  - причинові — від радості, з журби;
  - мети — підготувати для читання;
  - допустові — незважаючи на погоду;
  - означальні — зошит для малювання;
  - об'єктні — спілкування з другом.
- ✓ Пояснити лексичне значення слова толока (толока — безкоштовна праця гуртом для швидкого виконання великої за обсягом роботи, на яку скликають сусідів, родичів, друзів).
- ✓ З'ясувати, чи можуть прийменники виражати певне значення самостійно, без повнозначних частин мови.
- ✓ Прийменники разом із відмінковими формами іменників, числівників, займенників можуть виражати різні відношення (**таблиця №1**)

ВІДНОШЕННЯ	ПРИЙМЕННИК	ПРИКЛАДИ
Місце або напрямок дії (просторові)	до, від, у, біля, за, по, посеред, край, поміж, довкола, поза	йшов до лікарні, біля неї, від села до міста, край озера, за горою
Час дії (часові)	від, до, на, з, о, після, через, упродовж	упродовж двох годин, о сьомій, після уроку
Мети	за, на, для, задля, заради, в ім'я	заради матері, в ім'я Батьківщини, на роботу
Причини	з, від (од), завдяки, у зв'язку, з нагоди, через, зважаючи на	відсутній через хворобу, у зв'язку з переводом, з нагоди Дня учителя
Допустові	незважаючи на, всупереч	незважаючи на дощ, всупереч негараздам
Умови	за умови, у випадку, при, без	за умови виконання, у випадку програшу
Об'єктні	про, за, зі (із)	про неї, із її сестрою, за красивого юнака
Означальні	без, з, в(у)	чашка з щербиною, кіт без хвоста, тоне у воді

Практичне завдання:

Усвідомлення теоретичного матеріалу у процесі практичної роботи

1) *Навести власні приклади різних відношень, які виражають прийменники разом із відмінковими формами.*

2) *З двома-трьома словосполученнями скласти речення.*

3) *Аналіз мовних явищ на основі тексту.*

Прочитати мовчки текст. Дібрати до нього заголовок, який виражав би тему висловлювання. Виписати словосполучення з прийменниками, указуючи на смислові відношення, виражені за допомогою прийменників.

Привабливого вигляду набирають вулиці й площі наших міст і сіл, подвір'я та присадибні ділянки. Мешканці традиційно вийшли на велику весняну толоку, звільняючи від накопиченого за зиму сміття алеї і парки, сади, узбіччя доріг, розчищаючи канали, обрізуючи сухе гілля дерев, висаджуючи саджанці й куші. Оновлюються малі архітектурні форми у міських скверах, на автобусних зупинках.

У ході Всеукраїнської акції «Благоустрій України» знаходять свій найкращий вияв притаманні нашому суспільству милосердя і взаємодопомога. Школярі, учні училищ і технікумів, студенти зараз бажані гості соціальних установ, інвалідів, одиноких: перед Великоднем прибирають у їхніх оселях, миють вікна, допомагають полагодити паркани тощо (З газети).

4) *Дослідження-зіставлення*

- ✓ Прочитати фразеологічні звороти. Пояснити їх значення (за потреби скористатися фразеологічним словником). Записати, утворюючи пари антонімічних фразеологізмів. Виділити в них прийменники.

Народитися під щасливою зіркою; пійматися у лабети; пливти за течією; привертати до себе; прийти на розум; під самісіньким носом; поза очима; без царя в голові.

Відвертати від себе; мати голову на плечах; народитися без сорочки; вилетіти з голови; за тридев'ять земель; пливти проти течії; у вічі; вирватися з лап.

- ✓ З'ясувати, на які відмінки вказують прийменники.

- ✓ Дослідити, у яких фразеологізмах прийменники виступають як антонімічні. Увести ці звороти до самостійно складених речень.

5) Розподільний диктант

- ✓ Розподілити подані прийменники спочатку на синонімічні, потім — на антонімічні, таким чином утворивши синонімічні й антонімічні ряди прийменників.

Біля, між, над, для, уві, коло, під, від, задля, через, з метою, перед, проміж, із, близько, до, у, край, за, в, з, поміж, кризь, зі, серед, повз.

- ✓ Скласти з прийменниками одного синонімічного й антонімічного рядів словосполучення. Пояснити службову роль прийменників у них.

6) Робота за таблицею

- 1) Розглянути **таблицю №2** "Прийменники й відмінки" і з'ясувати правопис прийменників з іменниками, числівниками, займенниками.
- 2) Виписати приклади вживання прийменників із відмінками з таблиці, або скласти самостійно і ввести їх у речення
- 3) Зробити висновок про вживання прийменників із відмінками:

(таблиця №2)

ВІДМІНКИ	ПРИЙМЕННИКИ	ПРИКЛАДИ
Родовий	<i>Без, біля, від, для, до, з-за, з-під, проти, за, між, в (у), з коло</i>	<i>Без даху, біля дверей, від сестри, до батьків, з-під землі</i>
Давальний	<i>Завдяки, всупереч, вслід, навперейми, навздогін, наперекір, назустріч</i>	<i>Завдяки їй, вслід йому, наперекір погоді, назустріч сонцю</i>
Знахідний	<i>Над, під, перед, поза, за, на, між, об, по</i>	<i>Під ранок, перед себе, об стіл, з відро</i>
Орудний	<i>Над, під, перед, поза, з, за, між</i>	<i>Під кущем, перед хатою, з учнями</i>
Місцевий	<i>На, по, в (у)</i>	<i>По дорозі, у місці, в озері, на волі</i>

Висновок. Прийменник може вживатися з формою одного, двох та трьох відмінків. Прийменники не вживаються з Н.в. і К.в. Лише з прийменниками вживається М.в.

Дати відповіді на запитання:

1. Які частини мови належать до службових?
2. Яка частина мови називається прийменником? У чому полягає його службова функція?
3. З якими самостійними частинами мови вживаються прийменники?
4. Які смислові відношення виражаються за допомогою прийменників? Навести власні приклади.

Домашнє завдання

1. Вивчити теоретичний матеріал підручника (с. 69-71).
2. Скласти й записати діалог із 8–10 реплік на тему «Видатні українські імена», додержуючись правил пунктуації. Виділити в тексті прийменники, визначити, з якими відмінками вони вживаються.
3. Скласти невеликий твір-роздум у публіцистичному стилі на тему «Як бути корисним суспільству?»»

